

למוטט את צפון ויאטנאם ולגרומ לה לחדול מן המלחמה.
 דבר זה הסך את האסטרטגיה האמריקאית במלחמה לחשבוניות גרידא, אשר תוצאותיה נמדדות על-ידי ה"בדי קאונט" — "מניין הגופות" הידוע לשימצה.

אש במקום תימרון

ב במרוצת השנים שלאחר מלחמת יוסהיפורים התפתחה צה"ל אסכולה, שבאה להניח בסיס תיאורטי להעדרה של שימוש במטות של אש על פני התימרון. ניתן להכתיב אסכולה זו בכותרת "שרהקרב הרווי", והיא גורסת כי הטקטיקה מורכבת משני גורמים — אש ותימרון — המקיימים ביניהם יחס גומלין, ואשר מישקלם היחסי משתנה על פני זמן.
 לדעת מצדדי גישה זו, עקב הרווייה של שדההקרב במערבות-ינשק רבות ומתוחכמות, ירדה אפשרות התימרון עלתה חשיבותה של עוצמת האש. לפיכך צריך צה"ל להסתמך יותר על עוצמת אש מאסיבית ופחות על תימרון.
 צורה היריעה מלהיכנס כאן כעריהקורה של הוויכוח, אולם מן הראוי לציין שתי נקודות: במידה שמדובר בעוצמת-אש קרקעית, הרי שוהי פונקציה של כמות של כלים המייצרים אש, ואין להניח שצה"ל יוכל להשיג עדיפות בתחום זה. במידה שעוצמת-האש העדיפה תהיה אווירית, הרי שלשם-כך יש צורך לא רק בעליונות אווירית, אלא גם בחופש-פעולה אווירי

מק'ארתור חוזר לכליבינים: מהו המניע את החייל?

אסטרטגיה של גישה עקיפה אין פירושה דווקא תקיפה באגף או בעורף, אלא פעולה בזמן, במקום, בכיוונים ובעוצמות שהיריב אינו צופה להם. גם התקפה חזיתית יכולה להיחשב כגישה עקיפה, אם היריב אינו צופה לה, ואינו נערך לקראתה.
 במלחמת-הלבנון פעל צה"ל על פי הגישה הישירה.

רמח הפיקוד הבכיר

ה היוותם בטוחים בעדיפות הכמותית שבידם, לא ראו מתכנני-המערכה צורך לתחלל ולהתחכם, אלא הסתפקו בהטלת העוצמה הגדולה של צה"ל חזיתית כנגד מערכי הסורים, בהיותם בטוחים שהעדיפות הכמותית והאווירית כשלעצמה תכריע את המערכה.

במצאות התנהלו הדברים אחרת. צה"ל השיג הצלחות והתקדם, אך זאת לא עקב תוכנית מוצלחת, אלא עקב עדיפות כמותית. לא היה בכך כל פגם, אילו עדיפות כמותית גרידא היתה מביאה להשגת מלוא היעדים.
 אולם הללו לא הרשגו, מה שמוביח שבעדיפות כמותית כשלעצמה לא די. (לקח זה היינו צריכים ללמוד מן הי מלחמות הקורמות, שבהן היתה העי ריפות הכמותית בצד השני).

דבר זה מעלה גם את שאלת רמתו ותפוסתו של הפיקוד הבכיר של צה"ל.
 נשאלת השאלה: האם אותם שהגיעו לעמדות הבכירות הגיעו אליהן בזכות כושר אינטלקטואלי ומנהיגותי, או משום שהם בעלי תרמית של גברים לענייניו והיו מחיטים או אוגדנרים מהוללים?

(קלאוזוויץ כתב: "רוב המצביאים המוצגים לאור ההיסטוריה כאנשים שלא התעלו אל מעבר לכינוניות וכחסרי-החלטיות, אחרי שהגיעו לעמדת-פיקוד עליונה, הם אנשים שנודעו לתהילה בראשית הקאריירה שלהם על העזתם ועל החלטיותם." קלאוזוויץ מסביר זאת בהכחנה שבין פעולה הנובעת מכוח לזו הנובעת מתעוזה. לדוגמה הוא מבחין בין פרש המרגל מעל נקיק עמוק מתוך אתגר, ועל כן הוא אמיץ, ובין זה הנרדף על ידי אויבים, ועושה זאת מתוך הכרה. עם העליה בסולם הדרגות מתרחק הסכנה, גוברת הנחיות ונעלם הצורך בתעוזה (והחייבת להיות, ברמות אלו, מחשבתית בעיקרה).
 כן עולה השאלה: האם מספקים בכירים הגיעו לעמדותיהם בשל כושרם והצבאי, או משום שהלכו בתלם וטיפחו את הקשרים הנכונים עם האנשים הנכונים. לא הרגיו אף אחד, לא דרכו לאיש על היבלות, ולא עשו בזיונות?

נשאלת השאלה: האם צה"ל מצליח למשוך ולהשאיר בשורותיו את הקצינים המוכשרים ביותר, או שהללו נפלטים, ומניחים לכינוניות לשגשג מאחוריהם?
 האם קצינים מוכשרים בעלי דיעות עצמאיות יכולים להביא את דיעותיהם ותפיסותיהם, ולחלוק על תפיסותיו של הפיקוד, או שהם נאלצים להתקפל ואף לפרוש, אם מחמת התיסכול ואם מחמת קידום שנעצר?

אין ספק שתוצאות המלחמה וכמה ממחלכי חייבים לשמש כאותות של אזהרה, מחייבים שמפקדים בכירות יערכו חשבונות נפש ושינויים — הן בתפיסות והן במיבנה ובתורות הלחימה.

אולם לשם כך דרושים בעלי אומץ אינטלקטואלי וכושר לערוך שינויים ולעצב תורות ותפיסות חדשות. זוהי משימתו של צה"ל כיום.

מעיניהם רוכזו בצורך להביאו לעמוד לקרב נגדם, כאשר עשה זאת בקני — שהוא כחן אותה זמן רב לפני הקרב — הסיחו הרומאים את דעתם מכך שבהר כזרה, ושנערך בשטח שהיקנה לו עדיפות מן ההתחלה.
 גם בקרבותיו האחרים, כמו על הגר טרביה (בשנת 218 לפנה"ס) ועל חופו של אגס טראסימונוס (ב-217 לפנה"ס), הביא חניבעל את הרומאים להתרכז במידרף אחר צבאותיו בנסיון להכניסם לקרב, עד כי נזחו את כל כללי הווירות.

פעולותיו נועדו לתקוף את האויב בדרך, בכיוון ובמקום הבלי-צפויים ביותר, ובכך למוטט את שליטת המפקדים היריבים בנעשה ובאנשיהם, וליצור בשורותיהם אנדרלמוסיה שתוביל לתבוסה.

כפי שעמד על כך באויל ליד-הארט יותר מ-2100 שנים לאחר מכן, על המצביא לפעול נגד

קלאוזוויץ: מצביאים בינוניים

תודעתו ומוחו של המצביא היריב, לערער את המיבנה ההגייוני של המצבאות (או הקונספציה) אשר טוה להצמח, ועלידי כך להביא לה תמוטטות צבאות האויב, לגישה זו קרא "האסטרטגיה של הגישה העקיפה".

בהערת אגב ניתן לאמר שחלק ממהלכי צה"ל בלבנון דמו במיתווה שלהם לטקטיקה שהיתה נקוטה דרך-קבע על-ידי יריבו של חניבעל — סקיפיו אפריקאנוס — שהביסו בקרב זאמה בשנת 203 לפנה"ס. טאקטיקה זו היתה תקיפת היריב בתנועת-מילקחיים הלופתת את האגפים, ברומה לתוכנית המיתקפה על הכוח הסורי בבקאע (אם כי טכנית לא ניתן היה שם ללפות את הסורים, עקב נאדיה-שטח), וכן לצורה שבה פעלו שתי כוחות חי"ר נגד גודר "הגזירה התיכונה" של פת"ח.

תנועות מילקחיים נוספות היו בהתקפה על חטיבת ה"קסטל" של פת"ח בידי הכוחות שתקפו דרך גשר עקיה מימין (למעשה היו צריכים לתקוף דרך גשר חרלה, אך התוכנית שונתה זמן קצר לפני פתיחת המיתקפה). והעוצבה הונחתה מן הים משמאל.

גם הקרב על כביש ביירות-דמשק, שבכוע השלישי למלחמה, היה למעשה התקפת-מילקחיים, כאשר עוצבת שריון מהווה את הזרוע הימנית, עוצבת חי"ר את השמאלית.

המפעמת ככל ישותה של המלחמה. כוחות אלה מתווספים אל הרצון המניע את כל שפעת-הכוחות ומנחה אותה, ומתלכדים עמה לזרם אחד, משום שהרצון עצמו הוא כוח נפשי. לרוע המזל א-ראפשר למנותם או לסיוגם, אלא לחוש אותם ולראותם בלבד.

ובהמשך: "הגורמים החומריים אינם אלא ניצב הענין של החרב, ואילו הגורמים הנפשיים הם הים המתכת

מונטגומרי: על המפקד להבין את טבע האדם

האצילה, הנשק הנוצץ לאמיתו".
 אין בנאמר כרי לטעון שהכל תלוי ברוח ובכוח-הרצון לזרם. ברור הוא שבלי אמצעים חומריים נכמות ובאכיות מספיקות לא יוכל הצבא להצליח, אף אם תשרור בו קנאות כמו זו שבאיראן. הבעיה היא למצוא נוסחה מאונת של שילוב הגורם האנושי והחומרי, מבלי לסטות לקיצוניות של העדפת האחד וזניחת השני.

אנטי-חיבעל

הדגשת הגורמים החומריים ודחיקת הגורמים האנושיים מביאים לכשל של אי-הכנת הגורם הפסיכולוגי במלחמה, וחשיבותו להבסת האויב. אחד השמות שהוזכרו בהקשר למלחמת-הלבנון היה שמו של חניבעל.
 נמצאו מי שהישו את מתכנני המיבצע. לחניבעל. לא היה דבר הרחוק יותר מן המצבאות.

אחת התכונות הבולטות אצל חניבעל היתה הבנתו את הגורם הפסיכולוגי. דבר שאיפשר לו להנהיג ערביב של שטים ברבריים למחצה, לצד לוחמי קרתגו, לניצחונות על הצבא הרומאי שהיה המאורגן ביותר בעולם הקדום.

הבנתו את הגורם הפסיכולוגי במלחמה הביאה לו את ניצחונותיו הגדולים. לכל מערכה קדם שלב של הכנה פסיכולוגית, שנועד להביא את היריב להילחם בשטח ובתנאים שיתנו לחניבעל עדיפות.

לפני מערכת קני עסק צבאו של חניבעל בשור ובזיה של ערי רומא, בעודו מתחמק מצבאות רומא, הרודפים אחריו, עד שכל

מעל לשדה-המערכה, וזה אינו מובטח תמיד, כפי שמורים לקחי מלחמת יוסהיפורים.

● עוצמת-האש אינה מבטיחה לשוב את מערכי האויב. במלחמת-העולם הראשונה ניסו הצרדים להוחמים לשוב את הקיפאון בחזית המערבית על-ידי הפעלת עוצמת-אש גדולה, שהתבטאה בריכוזים ארטילריים אדירי-מדרים, אולם ללא הצלחה. הנסיון ההיסטורי מורה שבהתמודדות בין עוצמות-אש, ידה על ההגנה היא על העליונה.

הגידול בכמות, והירידה ברמת כוח האדם ובערך-האדם, גורמת לחשיבה הצבאית להפוך ליותר ויותר חומרנית. ההתייחסות היא לכמות ולאיכות של ציוד, ופחות לגורם האנושי ולרמת המוטיבציה שלו, הן בצידו אנו והן בצד האויב.

דוגמה לחומרנות זו היא הערכתו של המודיעין על סיכוי הצרדים במלחמת איראן-עיראק עם פריצתה. המודיעין סבר שעקב העריפות הכמותית והאירגונית של העיראקים, הללו יביסו את האיראנים, ראש-אמין לשעבר, יהושע שגיא, אף התבטא כך נראיו בטלוויזיה. אולם כפי שכבר ידוע, הגורם האנושי האיראני, הקנאות והנכונות להקרב הם המשמרות המהפכניים הם שבלמו את עוצמתו העדיפה של הצבא העיראקי ואת חייליו, שרמתם הכללית והמוטיבציה שלהם היו מן הנמוכות.

קארל פורקלאוזוויץ כבר עמד על מה שכונה "הכוחות הנפשיים" במלחמה. במטות הגדולה על המלחמה כתב: "הכוחות הנפשיים נמנים עם הנושאים החשובים ביותר במלחמה, הם הרוח